

Keski-Suomen Ruokafoorumi Jyväskylän yliopistolla

13.2.2023

- Tervetuloa Jyväskylän yliopistolle, tutkimuskoordinaattori, **Outi Pakarinen, JYU**
- Muutama sana Keski-Suomen Ruokafoorumista, projektipäällikkö **Leena Pölkki, Jamk**
- **Ari Väisänen**, kemian laitos: Kiertotalouden osaamiskeskittymä
- **Elina Kalenius**, kemian laitos: Massaspektrometrilaboratorio – orgaaninen analytiikka
- **Ari Paloviita**, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos: Arvoketjut ruokajärjestelmässä
- **Juhani Pirhonen**, bio- ja ympäristötieteiden laitos: Suomessa kasvanut kala
- **Tuula Väänänen**, bio- ja ympäristötieteiden laitos: Järvikala ja sen potentiaali – Muikku ja muut maistuvat luonnonvarat
- Luodaan Keski-Suomen ruokaverkoston kehittämis-”himmeli”, fasilitaattorina **Hilkka Heikkilä, Jamk**
- Tutustuminen Jyväskylän yliopiston kemian laitoksen laboratorioihin (Ari Väisänen esittelee, max. 10 henkilöä/ryhmä, klo 14-15, kaksi ryhmää)
- Mahdollisuus jatkokeskusteluihin klo 16 asti

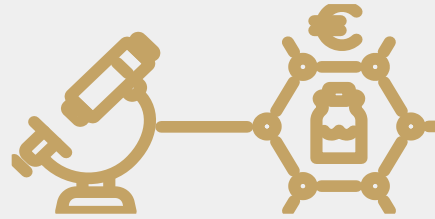
Kiertotalouden osaamiskeskittymä

Kiertotalouden osaamiskeskittymän missio

Arvoaineiden
talteenotto
sivuvirroista ja
biomassoista

Silta kovatasoisesta
kansainvälisestä tutkimuksesta ja
analytiikkamenetelmien
kehityksestä yritysten
tuotekehitykseen

Kestävää
liiketoimintaa

Kemian kiertotalouden osaamiskeskittymä - Konsepti

Alan yrityksiä ja tutkimusorganisaatioita kokoava verkosto

Osaamiskeskittymä -toiminta

- **Kiertotalous:** arvoaineiden talteenotto, tunnistaminen ja sieppaaminen biomassosta ja teollisuuden sivuvirroista → uudet arvoketjut
- **Upgrade economy:** Talteen otettujen raaka-aineiden jalostus arvokkaammiksi kemiallisiksi yhdisteiksi

Kemian kiertotalouden osaamiskeskittymä - Tavoite

Luoda Suomeen miljardiluokan TKI-ekosysteemi kemian kiertotalouden alalle.

Tarvitaan uutta osaamista ja innovaatioita sekä uusia toimintamalleja innovaatioiden testaamiseksi, pilotoimiseksi ja skaalaamiseksi.

- Kansainvälisesti korkeatasoinen tutkimus → uudet konseptit ja uusiutumiskyvyn turvaaminen
- Koulutus – kiertotalouden maisteriohjelma ja tutkijakoulutus → osaamisen pitkäjänteinen ylläpitäminen ja kehittäminen
- TKI – yritysrajapinta → uudet innovaatiot ja niiden kaupallistaminen

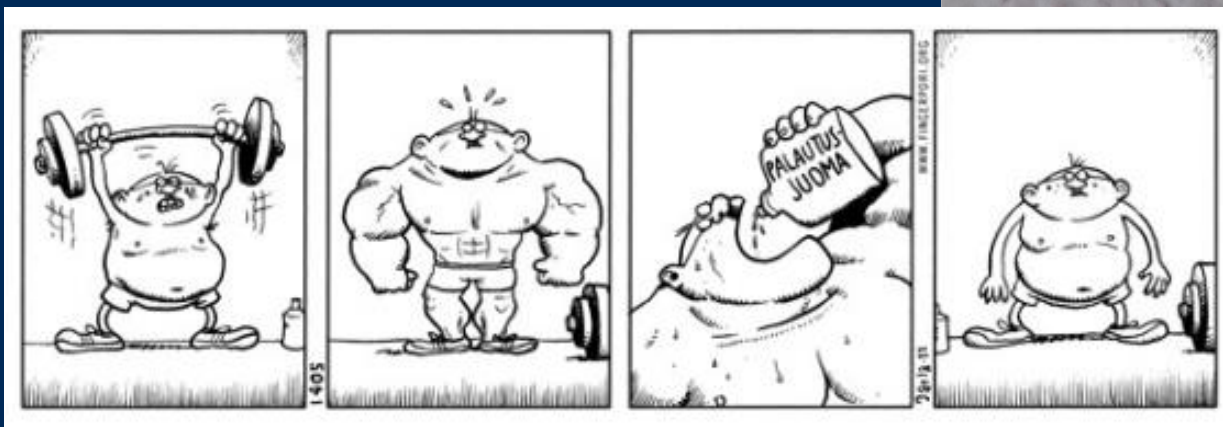
Analyttinen kemia

- Sivu- ja jätevirtojen koostumuksen määrittäminen ensiarvoisen tärkeää
- Arvokkaiden raaka-aineiden ja haitta-aineiden pitoisuudet määrittävät materiaalien käyttöä
- Talteen otettujen raaka-aineiden laadunvalvonta

Hivenanalytiikkaa

- Tuotteiden laadunvalvonta
- Tuotantoprosessin laadunvalvonta

Ainutlaatuinen tutkimusympäristö ja osaaminen

Primääristen ja sekundääristen materiaalien liuotus (mini-pilot)

Elektrolyysi ultrapuhtaiden metallien tuottamiseksi

3D-tulostetut siepparit raaka-aineiden selektiiviseen talteenottoon

Yksi harvoista kilogramman mittakaavan hydrometallurgian pilottilaitoksista Euroopassa

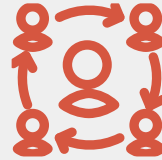

Vahvuudet

Kansainvälisesti korkeatasoinen kemian perustutkimus ja analyyttisen kemian osaaminen

Monitieteinen osaaminen luonnonvara- ja kestävyys-tutkimuksessa

Laaja biomassa- ja kemian alan teollisuus sekä niiden tuotekehitysosaaminen

Raaka-ainepohjan riittävyys

Toimijoiden sitoutuminen

Arvoketjujen todennettu kestävyys, vastuullisuus ja läpinäkyvyys

KIITOKSET MIELENKIINNOSTANNE!

Yhteistyössä mukana

ALVA

ÄÄNEKOSKEN
KEHITYS OY

S Y K E

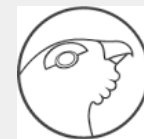

EUROPEAN UNION

European Regional
Development Fund

WEEE FINER

SAARIJÄRVEN
KaukoLÄMPÖ OY

KESKI-SUOMEN LIITTO

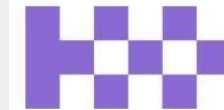
REGIONAL COUNCIL OF CENTRAL FINLAND

TAPOJÄRVI

JYVÄSKYLÄ

JANE AND AATOS
ERKKO FOUNDATION

Teknologiateollisuuden
100-vuotissäätiö

MUSTANKORKEA

elker

HSY

Luke
LUONNONVARAKESKUS

BUSINESS
FINLAND

NEOVA

BERNIER
CHEMICALS

jamk | University of
Applied Sciences

HUOLTOVARMUUSKESKUS
FÖRSÖRJNINGSBEREDSKAPSCENTRALEN
NATIONAL EMERGENCY SUPPLY AGENCY

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Massaspektrometrialaboratorio Orgaaninen analytiikka

Ruokafoorumi 13.2.2023

Elina Kalenius

Elina.o.kalenius@jyu.fi

Orgaaninen analytiikka

Laadullinen analytiikka (kvalitatiivinen)

- Mitä yhdisteitä näyte sisältää?
- Sisältääkö näyte tiettyä yhdistettä?

Määrällinen analytiikka (kvantitatiivinen)

- Kuinka paljon näyte sisältää tiettyä yhdistettä?

Käyttäen kromatografisia ja massaspektrometrisiä menetelmiä.

Näytteet monissa ympäristöissä

- Biologiset näytteet (lihasnäytteet, kasvien osat, ulosteet, seerumi...)
- Ympäristönäytteet (maa, vesi...)
- Elintarvikenäytteet
- Synteesikemian näytteet

Elintarvikkeiden laatu ja turvallisuus

- **Toksiinit ja muut haitalliset aineet** (torjunta-ainejäämät, fytotoksiinit, ympäristömyrkyt, lääkeaineet...)
- **Lisäaineet** (maku-, haju- ja väriaineet, aromit), funktionaalisten elintarvikkeiden lisäaineet.
- Esim. Opiskelijoiden harjoitustyö: Kofeiinin määrällinen analyysi virvoitusjuomista.

Kiertotalous ja elintarviketeollisuuden sivuvirrat

- Biomassat, kasvisivuvirrat, uudet viljelykasvit, elintarviketuotannon sivuvirrat (kuoret, varret, siemenet...)
- Sivuvirtojen analytiikka: Sisältääkö materiaali orgaanisia, pitkälle jalostettuja arvoaineita ja hyödynnettäviä kasvien tuottamia fytokemikaaleja?
- Sivuvirtojen analytiikka: sisältääkö materiaali haitallisia aineita, jotka häiritsevät jatkokäyttöä?
- Arvoaineiden määrällinen analytiikka: Arvoaineiden kaupallinen potentiaali?
- Arvoaineiden talteenotto ja jatkojalostus mm. elintarvike-, lääkeaine- ja kosmetiikkateollisuuden tarpeisiin.

Palvelututkimus

Yhteiset tutkimushankkeet

Opinnäytetyöt ja muut tutkimusprojektit

Konsultointi

Elina Kalenius

Elina.o.kalenius@jyu.fi

+358 40 805 4474

Chemistry Department

Survontie 9B, YSK 517

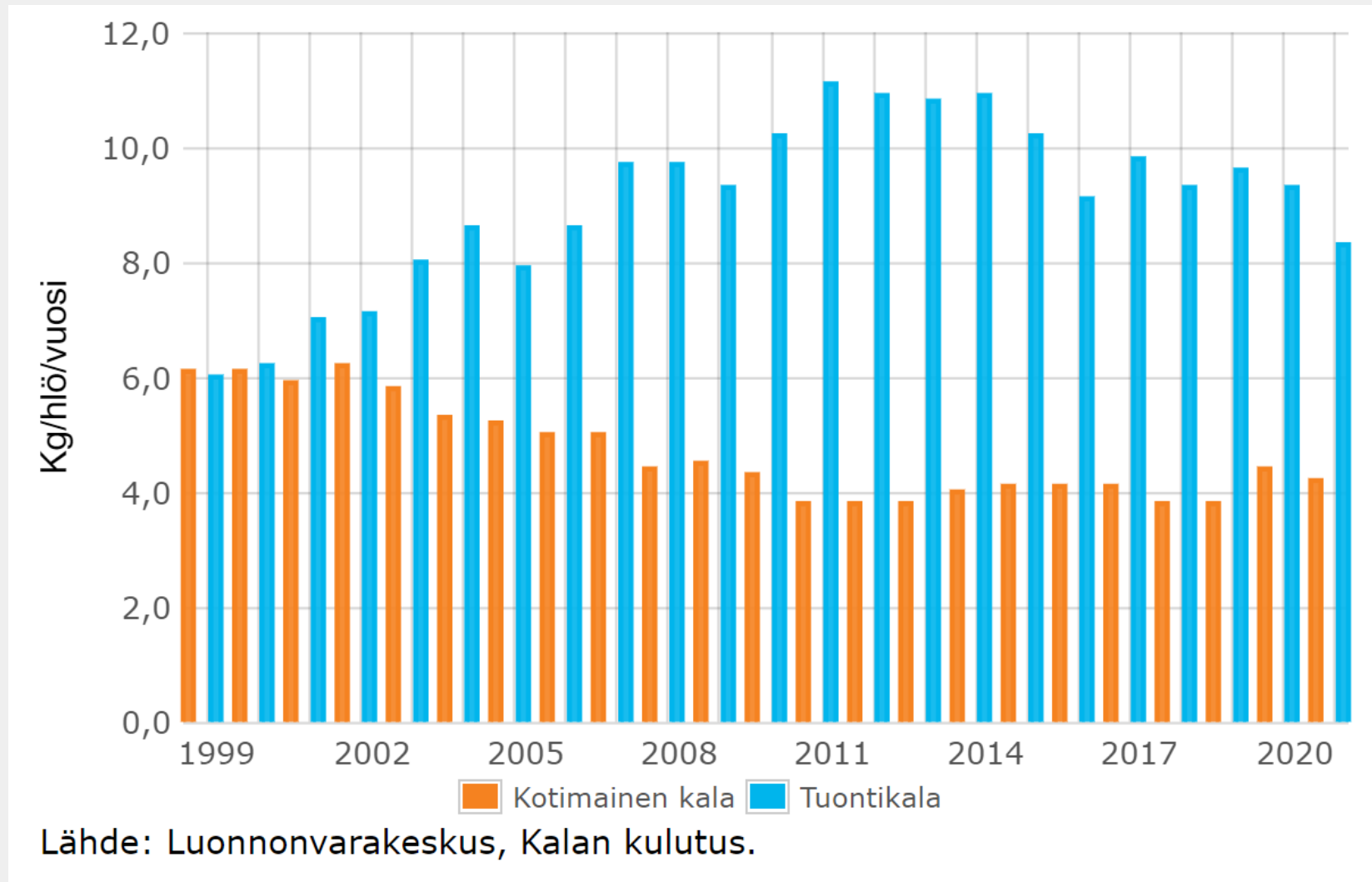
Suomessa kasvanut kala

Juhani Pirhonen, bio- ja ympäristötieteiden
laitos

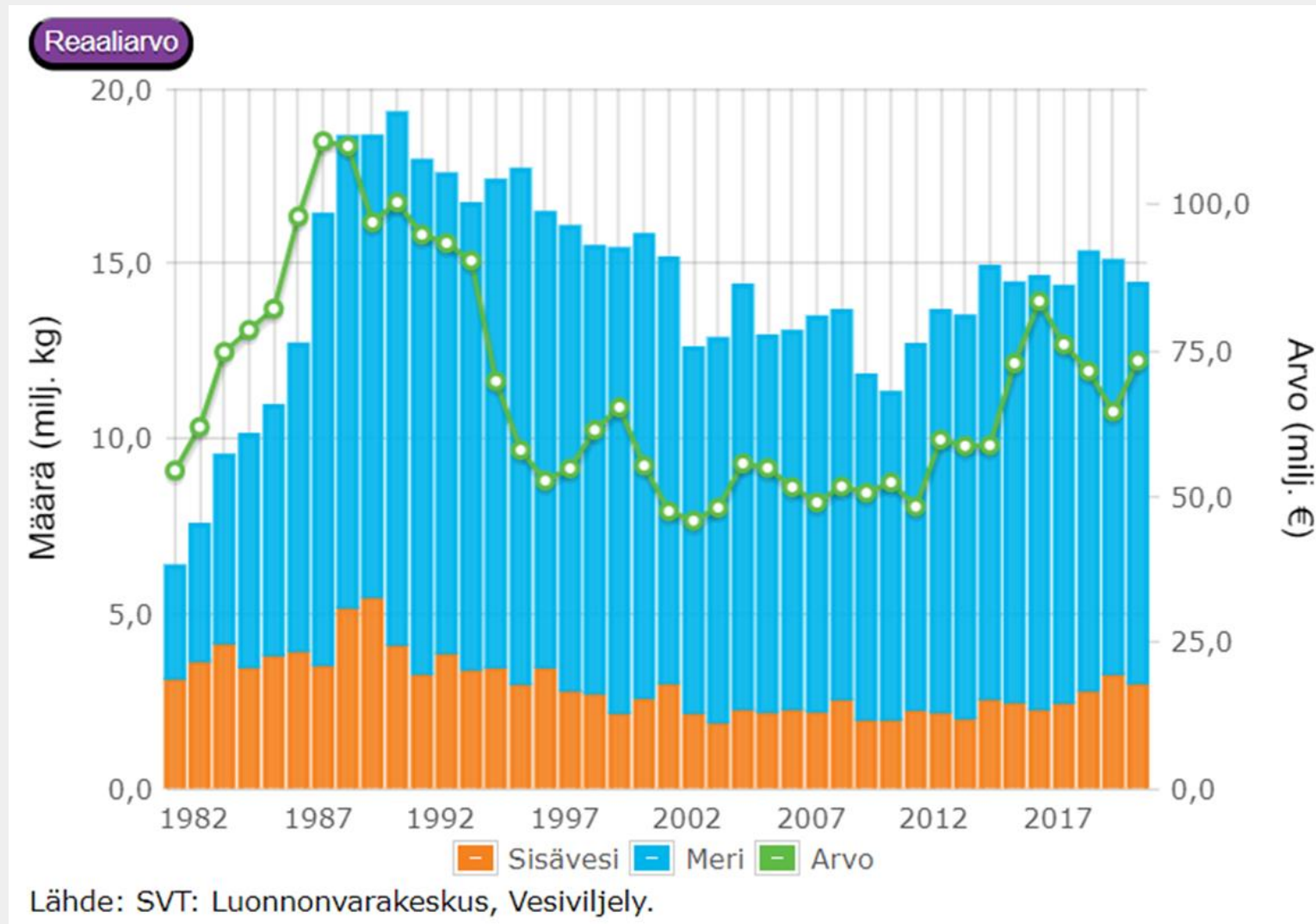
Kotimaisen kalan ja tuontikalan kulutus

2021: Kirjolohta 1,4 kg, lohta 3,4 kg

Ruokalatuotanto Suomessa 1980-2021

Kalankasvatus 2020-luvulla

- Merikasvatus verkkokasseissa
-tavoitteena avomerikasvatusta
- Rehujen huima kehittyminen
-”Itämerirehu”
- Kalojen kiertovesikasvatus
-vapautuvien ravinteiden hyötykäyttö

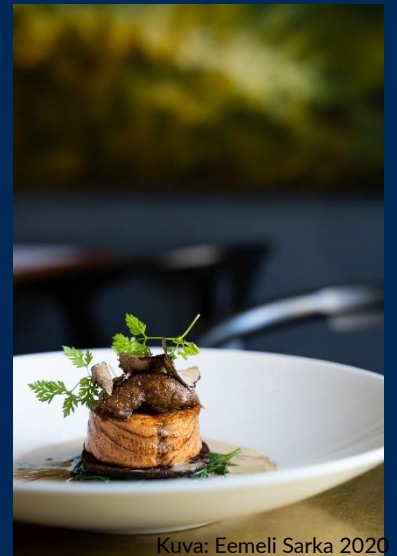
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Järvikala ja sen potentiaali –Muikku ja muut maistuvat luonnonvarat

Keski-Suomen ruokafoorumi 13.2.2023. FM Tuula Väänänen

Kuva: Eemeli Sarka 2020

Kuva: Eemeli Sarka 2020

Mahtava maistuva muikku

Muuntaa tehokkaasti ulapan eläinplanktonia kalaksi

rikastaa planktonista omega-3-rasvahappoja¹

siis melkein liian terveellistä ruokaa ja **HERKULLISTA !**

Myös muiden petojen ruokaa

Pieni hiilijanjälki²

nuottamuikku < 1 kg CO₂-e./kg perattuna (pavut, peruna)

troolimuikku n. (1)-2 kg (tofu, kananmuna)

kasvihuonekasvikset, riisi 2-3 kg/kg

tonnikala n. 8 kg/kg

naudanliha n. > 30 kg/kg

1) EPA ja DHA, U. Strandberg et al. / Science of the Total Environment 536 (2015) 858–865
2) Suomalaisten kalatuotteiden ilmastovaikutus, LUKE (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-372-5>)

Ekologisesti kestävä saalispotentialiaali

	Kaupallinen + vapaa-ajan saalis sisävesiltä 2000-2021 (M kg) keskiarvo (min-max)	Saalispotentialiaali arvio M kg/vuosi keskiarvo (80% LV.)	Hyödynnettävä potentialiaali M kg/vuosi
Särki	3 (2-4)	19 (12-26)	16 (11-23)
Muikku	4 (3-5)	10 (6-16)	6 (2-12)
Ahven	7 (5-10)	9 (6-12)	2 (0-5)

Marjomäki T.J., Keskinen T. & Karjalainen J. 2016. The potential ecologically sustainable yield of vendace (*Coregonus albula*) from large Finnish lakes. *Hydrobiologia* 780: 124 -134

Ruokonen T., Marjomäki T.J., Suomi I., Forsman T., Keskinen T. & Karjalainen J. 2019. Sisävesien talouslajien saalispotentialiaali Suomessa. Jyväskylän yliopiston Bio- ja ympäristötieteiden laitoksen tiedonantoja

Luonnonvarakeskuksen tilastotietokanta.
<https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/>

Kotimainen järvikala

kestävää
vesienhoitoa
lähiruoka
luomu
eettisyys
terveys
ilmasto, pieni CO₂
talous

- *Ravitsemussuositus
- *Kotimaisen kalan edistämishjelma
- *Innovaatio-ohjelmat

Mutta vieläkin järvikala vajaasti hyödynnetty.

Kotimainen kala 4 kg, **tuontikala** 8 kg
(vuosikulutus (2021) kg/hlö)

(Luonnonvarakeskuksen tilastotietokanta. <https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/>)

Mitä voimme tehdä?

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Arvoketjut ruokajärjestelmässä

Keski-Suomen ruokafoorumi 13.2.2023

Ari Paloviita, Jyväskylän yliopisto,
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Ruokajärjestelmätutkimusta 2007-2023

- SUSMARU – Maaseudun pienyrittäjät kestävän kehityksen edelläkävijöinä (SA, 2007-2009)
- A-LA-CARTE – Ilmastonmuutokseen sopeutumisen rajat ja sietokyvyn edistäminen (SA, 2011-2014)
- Tulevaisuuden ruokaturva Suomessa (Koneen säätiö, 2014-2017)
- SCENOPROT – Uudet proteiinilähteet yksilön, ympäristön ja yhteiskunnan hyväksi (SA/STN 2015-2021)
- JUST-FOOD – Reilu ruokamurros: Eriarvoisuuksien tunnistaminen ja ratkaiseminen matkalla kestävään, terveelliseen ja ilmastoneutraaliin ruokajärjestelmään (SA/STN 2019-2025)

Arvoketjut ruokajärjestelmä tutkimuksessa

- Paikalliset arvoketjut
  - Lyhyet arvoketjut
- Muutoskestävät arvoketjut
  - Haavoittuvuus, resilienssi > ruokaturva
- Proteiiniarvoketjut
  - Lisäarvoa uusista raaka-aineista, jalostusmenetelmistä, tuotekehittelystä ja reseptiikasta
- Oikeudenmukaiset arvoketjut
  - Arvon oikeudenmukainen jakautuminen, arvoketjun päätöksenteko, erilaisten arvojen tunnistaminen

Airi Pajunen

Maaseutuyrittäjyys, verkostot ja paikallisuus

Tapaustutkimus pienimuotoisen
elintarviketuotannon
kestävyydestä Keski-Suomessa

ROUTLEDGE ADVANCES IN CLIMATE CHANGE RESEARCH

Climate Change Adaptation and Food Supply Chain Management

Edited by
Ari Paloviita and Marja Järvelä

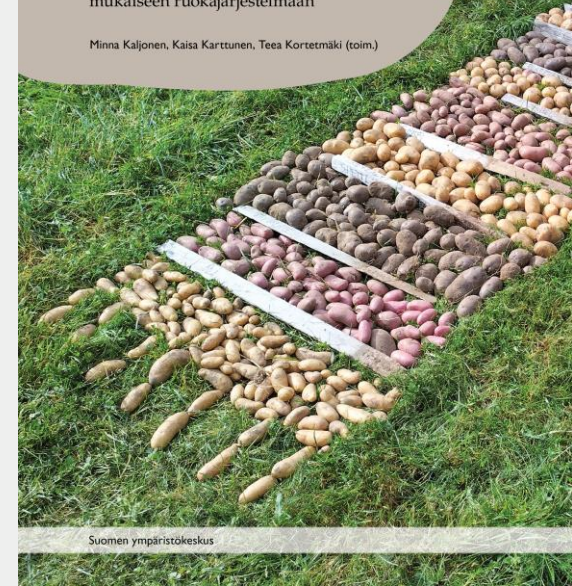

Suomen ympäristökeskuksen raportteja 38 | 2022

Reilu ruokamurros

Polkuja kestävään ja oikeuden-
mukaiseen ruokajärjestelmään

Minna Kajonien, Kaisa Karttunen, Teea Kortetmäki (toim.)

Suomen ympäristökeskus

JYVÄSKYLÄN SEUTUKUNNASTA
KESTÄVIEN PROTEIINIKETJUJEN JA
PROTEIINIKIERTOTALOUDEN PIILAAKSO

JYU.WISDOM
WISDOM LETTERS 2/2019

Reilua ruokaa tänään ja huomenna

SUOSITUKSIA KESTÄVÄN RUOKAJÄRJESTELMÄN
LUOMISEKSI

Kiitos!

*Reilu, Kestävä ja
ilmastoviisas
ruokajärjestelmä*

KONEEN SÄÄTIÖ

SITRA

JYU.WISDOM

Sähköposti: ari.paloviita@jyu.fi

www.justfood.fi
www.jyu.fi/foodsystem